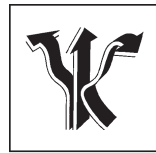

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 3(38)

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2013

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук, Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфриєв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бородин І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гаркуша В. С., канд. юрид. наук, доцент, Демченко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В., д-р юрид. наук, ст. наук. співр., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид. наук, доцент, Мартиненко О. А., д-р юрид. наук, проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук, доцент, Недоха М. П., д-р філос. наук, проф., Подолька А. М., д-р юрид. наук, проф., Темченко В. І., канд. юрид. наук, доцент, Христинченко Н. П., канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бучек А. О., д-р психол. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 26 червня 2013 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подолька (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 3 (38). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2013. — 182 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

УДК 347:008 (477)

А. В. КАЛЬЯНОВ

Донецький інститут МАУП

КУЛЬТУРНІ ПРАВА ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В СУЧАСНОМУ ПРАВОВОМУ ПРОСТОРІ

Наукові праці МАУП, 2012, вип. 3(38), с. 79–88

У сучасний період трансформації суспільства в Україні істотно підвищується інтерес до вдосконалення чинного законодавства України щодо культурних прав і свобод людини. У цьому зв'язку досліджуються культурні права в сучасному національному та міжнародному правовому просторі. З'ясування ролі інформації в інноваційному й інвестиційному процесі є можливим, передусім, завдяки визначенню ключових мотивів, що спонукають суб'єкта до інноваційної діяльності.

Розбудова й оновлення українського суспільства в період нової та новітньої історії характеризується подальшим удосконаленням чинного законодавства щодо культурних прав і свобод людини та громадянина. Систему культурних прав і свобод становлять: право на освіту; право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності; право особи на вільний і всебічний розвиток та користування рідною мовою [1].

Удосконалення системи культурних прав і свобод людини не зводиться лише до політико-правових змін у становищі, статусі й свідомості людей. Їх змістом є подібні перетворення в реальному житті людей у ситуаційному, юридичному, психологічному просторі [2; 3].

Отже, проблема культурних прав і свобод громадян порушена реальним соціальним прогресом нової і новітньої діб, їх потребами у реалізації різних видів культурних прав і свобод, самореалізацією особистості на гарантіях свободи, необхідністю у нових юридичних формах та методах упорядкування системи культурних прав і свобод людини і громадянина в сучасному соціумі.

Тією чи іншою мірою відносини в контексті реалізації культурних прав і свобод у сучасному вітчизняному та зарубіжному правовому просторі піддані правовому регулюванню, хоча вони щодо окремих діючих нормативно-правових актів є некомплексними, фрагментарними, недостатніми, не пов'язаними один з одним. У цьому зв'язку нагальною потребою держави та суспільства є створення культурного права як комплекс-

сного юридичного інституту, що має включати правові норми, які встановлюють принципи, форми, методи й засоби забезпечення культурних прав і свобод громадян.

Слід відзначити, що між юридичним правом, статусом та становищем особистості громадянина щодо його культурних прав і свобод існує подвійний зв'язок. З одного боку, реальні статус та становище людей у цій сфері впливають на формування юридичних норм. З другого — простежується наявний зворотний вплив, коли юридично встановлені норми та гарантії, що закріплені в чинних нормативно-правових актах різного рівня, скеровують розвиток культури суспільства та особистості у бажаному для держави напрямі й активно формують правосвідомість та правову культуру щодо реалізації культурних прав і свобод людини.

Головний зміст правового спрямування щодо офіційного закріплення культурних прав і свобод людини в чинному законодавстві, як важливого та невід'ємного складового елемента всієї системи прав, свобод та законних інтересів особи, полягає у творенні нових цінностей і пріоритетів, нових соціокультурних відносин, розподілі відповідальності між державними структурами, суспільством та людьми. Це дасть можливість створити такі суспільні структури, які забезпечували б збалансованість владних, управлінських та інших суспільних відносин щодо розвитку культури і реалізації культурних цінностей, прав і свобод людини, додали б необхідну соціальну ієрархію між ними, особливо поширену в публічній сфері соціуму, сприяли б побудові більш досконалих форм соціокультурних відносин як одного з головних елементів цивілізації та культури народів світу. Правова основа щодо вдосконалення цих процесів є високим гарантом нормативно-правового регулювання соціально-правового статусу людини і громадянина будь-якої держави, спрямованого на утвердження самоцінності особистості, задіяності всіх людських ресурсів для забезпечення збереження, розвитку та відтворення культурного

потенціалу в сучасному соціокультурному просторі [4].

Отже, специфіка, інтереси та культурні цінності громадян мають стати змістовною частиною та бути інтегрованими в егалітарну, правову та соціальну політику держави й забезпечити правове регулювання існуючих нагальних проблем щодо розвитку культури в сучасному суспільстві.

У сучасній теорії права культурні права і свободи людини та громадянина розглядаються як безпосередньо пов'язані зі змістом категорії “культура”, яка визначається як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством упродовж всієї історії, що є формами діяльності людей, які сприяють розвитку особистості та суспільства в цілому [1].

Удосконалення системи культурних прав і свобод громадян України, юридичне забезпечення можливостей їх реалізувати відбувається на національному і міжнародному рівнях. Світова спільнота та національні суспільства дедалі більше порушують і розглядають питання щодо врахування культурних прав, цінностей і свобод людини при законотворенні, про що свідчать численні міжнародні документи, які визнала та прийняла Україна стосовно Програми та стратегії інтеграції до Європейського Союзу [5].

Широкий діапазон культурних прав і свобод людини в сучасному соціально-правовому просторі привертає особливу увагу до існуючих проблем спеціалізованих установ Організації Об'єднаних Націй та ЮНЕСКО. Всі загальнообов'язкові документи, що готуються у структурах ООН, проходять попередню юридичну експертизу на предмет гарантування, захисту та охорони культурних прав людини і громадянина, тобто міжнародні нормативно-правові акти й рекомендації ООН у цій сфері є важливим політичним і правовим інструментом та підґрунтям для культурних зрушень у різних за рівнем розвитку країнах світу.

Відповідно до ст. 4 держави, які підписали Конвенцію з питань освіти, науки і культури про охорону всесвітньої культурної і юридичної спадщини, покладають на себе вияв-

лення, охорону, збереження, популяризацію і передачу майбутнім поколінням культурної спадщини, що міститься на їх території.

У цій Конвенції задеклароване зобов'язання безпосередньо впливати та сприяти дотриманню принципу гарантування та захисту культурних прав будь-якої особи.

Статут Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури до своїх цілей і обов'язків, згідно зі ст. 1, відносить сприяння зміцненню миру та безпеки шляхом розширення співпраці народів у сфері освіти, науки та культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості, законності та прав людини, основних свобод для всіх народів будь-якої раси, статі, мови, релігії [1].

Резолюція Ради Європи "Стратегія Ради Європи в галузі культури" у п. 3 визначає такі пріоритетні завдання щодо культурного співробітництва як провідного напрямку дотримання і гарантування культурних прав: сприяння демократичним цінностям і правам людини відповідно до культурного підходу; встановлення атмосфери довіри і взаємної поваги між народами та світовими спільнотами; розвиток відчуття культурної спільності нової Європи в усій її різноманітності.

Для забезпечення ефективної реалізації культурних прав і свобод громадян існує нагальна потреба у постійному підвищенні суспільного рівня правової свідомості та правової культури.

Відтак, важливу роль мають відігравати освітні інституції, неурядові громадські організації та засоби мас-медіа. Індивіди повинні бути поінформовані про свої права та мати можливість їх самостійно захищати [5].

Держави, які підписали Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, відповідно до ст. 15, визнають право кожної людини на участь у культурному житті. Соціальний та культурний прогрес і розвиток мають бути спрямовані на постійне підвищення матеріального та духовного рівня життя всіх членів суспільства при поазі до реалізації культурних прав людини та основних її свобод шляхом гарантуван-

ня культурного розвитку кожної людини на участь у культурному житті [1].

Проведений нами аналіз діючих міжнародних нормативно-правових актів щодо забезпечення і реалізації культурних прав і свобод людини і громадянина свідчить про те, що найпоширенішими серед них є: декларації, що затверджені Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (27,8 %); світові та європейські хартії (22,1 %); Конвенції, які прийняті Генеральною конференцією ООН, та європейські культурні конвенції (11,1 %); міжнародні пакти про економічні, соціальні, культурні, громадянські та політичні права (11,1 %); рекомендації, що ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи (11,1 %); заключний акт наради із безпеки та співробітництва в Європі (5,6 %); Стратегія Ради Європи в галузі культури (5,6 %).

Сучасний національний правовий простір щодо забезпечення та реалізації культурних прав і свобод особистості включає такі нормативно-правові акти: Конституцію України (Основний Закон), закони України (56,4 %); укази Президента України (17,9 %); постанови Верховної Ради України (7,69 %); Цивільний та Кримінальний кодекси (5,1 %); декларації про державний суверенітет України та з прав національностей України (5,1 %); постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України (5,2 %). Ці дані наведені у таблиці 1.

Співвідношення між чинними законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами, що регламентують культурні права громадян України в сучасному правовому просторі держави, становить 2,25 : 1,00, тобто переважають законодавчі акти.

Зведені аналітичні дані щодо регламентації культурних прав і свобод особистості в національних та міжнародних нормативно-правових актах наведені у таблиці 2.

Найвищим законодавчо-правовим актом української держави, що визначає та захищає культурні права людини і громадянина, є Конституція України [6]. Зокрема, ст. 10 цього документа гарантує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сфе-

Питома вага міжнародних та національних нормативно-правових актів, які регламентують культурні права і свободи громадян в українському суспільстві

Найменування нормативно-правових актів	Абс.	%
I. Міжнародні нормативно-правові акти		
Заключний акт наради із безпеки та співробітництва в Європі	1	5,6
Декларації, що прийняті Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй	5	27,8
Міжнародні пакти, що затверджені Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй	2	11,1
Статут Організації Об'єднаних Націй	1	5,6
Резолюція Ради Європи "Стратегія Ради Європи в галузі культури"	1	5,6
Конвенції, що прийняті Генеральною конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури	2	11,1
Європейські хартії	4	22,1
Рекомендації самітів та конференцій, що ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи	2	11,1
Разом	18	100,0
II. Національні нормативно-правові акти		
Конституція України (Основний Закон)	1	2,6
Декларація про державний суверенітет України	1	2,6
Декларація прав національностей України	1	2,6
Закони України, у тому числі рамкові	22	56,4
Укази Президента України	7	17,9
Цивільний та Кримінальний кодекси	2	5,1
Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України	2	5,1
Постанови Верховної Ради України	3	7,7
Разом	39	100,0

рах суспільного життя на всій території України. Поряд з українською також гарантується вільний розвиток, використання і захист російської мови та інших мов національних меншин України. Згідно зі ст. 11 держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності усіх корінних народів та національних меншин. Ст. 12 засвідчує, що Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

У Декларації про державний суверенітет України зазначено, що держава є "самостійною" у вирішенні питань науки, освіти, культурного та духовного розвитку української нації, гарантує всім націо-

нальностям, що проживають на території України, право на їх вільний національно-культурний розвиток. Держава забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Вона виявляє своє піклування про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українських громадян.

Закон України "Основи законодавства України про культуру" сприяє реалізації суверенних прав громадян України у сфері культури. У ст. 2 Закону наведений перелік основних принципів культурної політики держави. Ст. 5 цього Закону визначає перелік видів прав громадян України у сфері культур.

Регламентация культурних прав і свобод особистості в національних та міжнародних нормативно-правових актах

Найменування нормативно-правового акту	Сутність культурних прав, які закріплює нормативно-правовий акт
1	2
Загальна декларація прав людини, що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948 р.	Відповідно до положень ст. 27 кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, насолоджуватися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі та користуватися його благами
Декларація про надання незалежності колоніальним державам та народам, що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 14.12.1960 р.	Визначено право на самовизначення держав і народів, тобто про надання незалежності колоніальним державам і народам
Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 16.12.1966 № 2200-XXI	Відповідно до ст. 1 цього документа всі народи мають право на самовизначення, на підставі чого вони забезпечують свій культурний розвиток, тобто вона гарантує дотримання принципу культурних прав і свобод людини і громадянина
Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, затверджений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 16.12.1966 р. № 2200-XXI	Відповідно до положень ст. 15 держави, які підписали цей міжнародний пакт, визнають право кожної людини на участь у культурному житті
Конвенція про заходи, спрямовані на заборону та попередження незаконного ввезення, вивезення та передачі права власності на культурні цінності, що прийнята Генеральною Асамблеєю ООН з питань освіти, науки та культури 14.11.1970 р.	Відповідно до ст. 4 держави, які підписали цю Конвенцію, покладають на себе зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію і передачу майбутнім поколінням культурної спадщини, яка перебуває на їхній території. Це зобов'язання безпосередньо впливає та сприяє дотриманню принципу гарантування та захисту культурних прав будь-якої особи
Хартія соціального забезпечення, що прийнята на X Всесвітньому конгресі профспілок 15.02.1982 р.	Визначає одним з напрямів реалізації права кожної особи на користування досягненнями культури, розроблення та розвиток комплексної політики, спрямованої на організацію дозвілля в гідних умовах та без будь-якої дискримінації
Закон України "Про мови в Українській РСР" від 28.10.1989 р. № 8312-11	Закон закріплює статус державної мови України на законодавчому рівні, він передбачає відповідальність за публічне приниження чи зневаження, навмисне спотворення української або інших мов в офіційних документах
Декларація про державний суверенітет України, що прийнята Верховною Радою УРСР 16.07.1990 р. № 55-XII (розділ VIII)	Держава є самостійною у вирішенні питань освіти, науки, культурного і духовного розвитку української нації, гарантує всім національностям, що проживають на території Республіки, право їх вільного національно-культурного розвитку, забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, виявляє піклування про задоволення національно-культурних, духовних і мовних потреб українців
Декларація прав національностей України, що прийнята 01.11.1991 р. № 1771-XII	Декларує сутність та зміст культурних прав особи через гарантування на державному рівні права створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об'єднання, метою яких є діяльність, що спрямована на всебічний розвиток національної культури, проведення масових заходів, сприяння створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх театрів, колективів, кіностудій (ст. 6)

1	2
Закон України “Про освіту” від 23.05.1991 р. № 1060-XII	Преамбула цього закону визначає освіту основою інтелектуального, культурного, духовного, соціально-економічного розвитку суспільства і держави, а її метою є підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями. Право особи на освіту забезпечується розгалуженою мережею навчальних закладів, наукових установ, закладів післядипломної освіти
Закон України “Основи законодавства України про культуру” від 14.02.1992 р. № 2117-XII	Положення ст. 2 подають перелік основних принципів культурної політики держави, до яких належать: визнання культури як одного із головних чинників самобутності української нації та національних меншин, які проживають на території України; утвердження гуманістичних ідей, високих моральних засад у суспільному житті, орієнтація як на національні, так і на загальнолюдські цінності, визнання їх пріоритетності над політичними і класовими інтересами; збереження і примноження культурних надбань; розвиток культурних зв'язків з українцями, що проживають за кордоном, як основи збереження цілісності української культури; доступність культурних цінностей, усіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина; забезпечення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня та естетичного виховання громадян; поєднання державних і громадських засад у забезпеченні розвитку культури Ст. 5 визначає перелік прав громадян України у сфері культури (право на свободу творчості, право на здійснення творчої та аматорської діяльності; право на створення закладів, підприємств та організацій культури, право на доступ до культурних цінностей; право на захист інтелектуальної власності; право на здобуття спеціальної освіти)
Закон України “Про національні меншини України” від 25.06.1992 р. № 2494-XII	Згідно ст. 6 культурні права національних меншин гарантуються шляхом визначення всім національним меншинам права на національно-культурну автономію, яке включає: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови у державах, навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність згідно з чинним законодавством
Закон України “Про систему суспільного телебачення і радіомовлення України” від 24.12.1993 р. № 3807-XII	Визначає всебічне задоволення суспільства в оперативній інформації, забезпечення плюралістичного характеру мовлення, зважаючи на національні традиції, морально-етичні принципи українського народу за допомогою системи суспільного телебачення і радіомовлення України
Закон України “Про авторське право і суміжні права” від 23.12.1993 р. № 3792-XII; Закон України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 15.12.1993 р. № 3687-XII; Закон України “Про охорону прав на промислові зразки” від 15.12.1993 р. № 3688-XII; Закон України “Про приєднання України до договору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право” від 20.09.2001 р. № 2733-III	Зазначені законодавчі акти охороняють особисті немайнові і майнові права авторів та їхніх правонаступників, пов'язаних зі створенням і використанням творів науки, літератури та мистецтва; авторське право та права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення — суміжні права

1	2
Закон України “Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства” від 04.02.1994 р. № 3929-XII	Згідно зі ст. 15 іноземцям та особам без громадянства гарантують та забезпечують право на користування досягненнями культури нарівні з громадянами України
Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” від 27 січня 1995 р. № 32/95-ВР	Визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні, гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках
Закон України “Про музеї та музейну справу” від 29.06.1995 р. № 249/95-ВР	Цей закон регулює суспільні відносини в галузі музейної справи, встановлює правові, економічні, соціальні засади наукового комплектування, вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, діяльності музейних закладів в Україні
Резолюція Ради Європи “Стратегія Ради Європи в галузі культури”, що прийнята 07.12.1995 р.	Відповідно до п. 3 Резолюція визначає пріоритетними такі завдання культурного співробітництва як одного з напрямів дотримання і гарантування культурних прав особи: сприяння демократичним цінностям і правам людини щодо загального культурного підходу; встановлення атмосфери довіри, взаємної поваги між народами і спільнотами; розвиток відчуття культурної спільноти нової Європи в багатстві її різноманітності
Конституція України від 28.06.1996 р., із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 08.12.2004 р. № 2222 — IV (ст. 10, 11, 12, 53, 54)	Ст. 10 гарантує на найвищому державному рівні всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантує поряд з українською вільний розвиток, використання і захист російської мови та інших мов національних меншин України. Відповідно до ст. 11 держава сприяє консолідації та розвитку української нації, історичної свідомості, традицій і культури, етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і меншин. Ст. 12 дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Ст. 53 гарантує кожній особі право на освіту. Відповідно до ст. 54 громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, які виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності
Закон України “Про видавничу справу” від 05.06.1997 р. № 318/97-ВР	Визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції. Цей закон покликаний сприяти національно-культурному розвитку українського народу, громадян України всіх національностей, утвердженню їх духовності та моралі, доступу членів суспільства до загальнолюдських цінностей, захисту прав та інтересів авторів, видавців, виготовлювачів, розповсюджувачів і споживачів видавничої продукції
Закон України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” від 07.10.1997 р. № 554/97-ВР	Ст. 3 цього Закону регламентує такі напрями діяльності професійних творчих працівників: сприяння відродженню, розвитку та популяризації народної творчості, творчому використанню народних традицій у розвитку культури та мистецтві, збереженню та збагаченню історико-культурної спадщини та доквілля, проведенню масових культурно-просвітницьких заходів, а також утвердженню демократичних загальнолюдських цінностей; подання допомоги у навчально-виховній роботі педагогічним колективам у патріотичному, культурному та інтелектуальному розвитку дітей та молоді, у морально-етичному та естетичному вихованні; сприяння обміну культурними цінностями, співробітництво між діячами культури і мистецтва різних країн, національними і міжнародними організаціями культури та мистецтва; виховання поваги до історико-культурних цінностей українського та інших народів

<p>Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21.09.1999 р. № 1068-XIV</p>	<p>Цей закон регулює відносини, що пов’язані з вивезенням, ввезенням та поверненням культурних цінностей. Він спрямований на охорону національної культурної спадщини та розвиток міжнародного співробітництва України у сфері культури. Дія цього Закону не поширюється на сучасні сувенірні вироби, предмети культурного призначення серійного та масового виробництва. Відповідно до ст. 3 цього Закону визначаються 10 категорій культурних цінностей. Ст. 4 Закону визначає культурні цінності, що підлягають поверненню в Україну; ст. 5 розкриває механізм повернення культурних цінностей з території України; ст. 6 встановлює Правила ввезення в Україну, пересилання та вивезення за її межі зоологічних колекцій; ст. 7 визначає порядок заохочення осіб, які сприяють поверненню культурних цінностей в Україну</p>
<p>Закон України “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” від 15 вересня 1999 р. № 1045-XIV</p>	<p>Ст. 31 Закону визначає можливість профспілок та їх об’єднань брати участь у створенні умов для загальнодоступного користування громадянами надбаннями української національної культури, культур національних меншин, які проживають на території України, світової культури, свободи літературної, художньої, наукової, технічної творчості, соціального захисту працівників інтелектуальної сфери діяльності</p>
<p>Указ Президента України “Про програму інтеграції України до Європейського Союзу” від 14.09.2000 р. № 1072/2000</p>	<p>Визначає основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом, у тому числі і культурного розвитку, тобто культурно-освітній напрям європейської інтеграції займає особливе місце та охоплює галузі середньої і вищої освіти, перепідготовку кадрів, науку, культуру, мистецтво, технічну і технологічну сфери</p>
<p>“Кримінальний кодекс України” від 05.04.2001 р. № 2341-III</p>	<p>Містить ряд статей, положення яких спрямовані на захист та охорону культурних прав людини від злочинних посягань. Зокрема, ст. 176 передбачає кримінальну відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав, ст. 177 — за порушення прав на об’єкти промислової власності, ст. 183 — за порушення права на здобуття освіти</p>
<p>Закон України “Про народні художні промисли” від 21.06.2001 р. № 2547-III</p>	<p>Цей закон регулює правові, організаційні та економічні відносини у галузі народних художніх промислів, визначає статус суб’єктів народних художніх промислів, засади їх діяльності і спрямований на охорону, відродження, збереження та розвиток промислів як важливої складової духовної культури українського народу. Охорона, відродження, збереження і розвиток народних художніх промислів є обов’язком держави</p>
<p>Закон України “Про вищу освіту” від 17.01.2002 р. № 2984-III</p>	<p>Передбачає врегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України, встановлює правові, організаційні, фінансові та інші засади функціонування системи вищої освіти, створює умови для самореалізації особистості, забезпечення потреб держави і суспільства у кваліфікованих фахівцях</p>
<p>Указ Президента України “Про додаткові заходи щодо посилення турботи про захисників Вітчизни, їх правового і соціального захисту, поліпшення військово-патріотичного виховання молоді” від 21.02.2002 р. № 157/2002</p>	<p>Ст. 4 цього Указу передбачає доручення Міністерству культури і мистецтв України розглянути питання щодо створення на громадських засадах військово-шефських комісій при Міністерстві і відповідних підрозділах обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій для організації військово-патріотичного виховання, культурного обслуговування військовослужбовців та членів їх сімей. Ст. 6 передбачає заходи, спрямовані на поліпшення військово-патріотичного виховання молоді на бойових традиціях українського народу; посилення уваги до підтримання в належному стані пам’ятників, обелісків, братських могил та інших військових поховань</p>

1	2
Постанова Кабінету Міністрів України “Про утворення Державної служби охорони культурної спадщини” від 30.03.2002 р. № 446	Згідно із зазначеною постановою Кабінету Міністрів України передбачено утворення у складі Міністерства культури і мистецтв Державної служби охорони культурної спадщини як урядового органу державного управління. Цією самою постановою затверджено Положення про Державну службу охорони культурної спадщини, яке регламентує її діяльність
Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” від 16.01.2003 р. № 433-IV	Ст. 2 цього закону дає визначення інноваційної культури як складової інноваційного потенціалу, що характеризує рівень освітньої, загальнокультурної, соціально-психологічної підготовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах. У ст. 8 Закону визначаються пріоритетні напрями інноваційної діяльності, у тому числі розвиток інноваційної культури суспільства шляхом підтримки національної книговидавничої справи; освітніх та науково-популярних видань; розвитку освітніх і науково-популярних програм у засобах масової інформації; створення центрів дистанційного навчання із застосуванням сучасних телекомунікаційних технологій; сучасних комп’ютерних технологій для навчання і наукових процесів
Цивільний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. № 435-IV (ст. 300)	Фізична особа має право на збереження своєї національної, культурної, релігійної, мовної самобутності, вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства
Підсумкова декларація Варшавського саміту 16–17.05.2005 р.	Визнає одним із дієвих та корисних напрямів будівництва більш гуманної та відкритої Європи захист та заохочення культурного різноманіття, що залежить від охорони культурних прав кожної без винятку людини
Закон України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” від 08.09.2005 р. № 2866-IV	Ст. 3 цього Закону визначає напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, їх рівної участі у прийнятті суспільно-важливих рішень; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері. Ст. 21 встановлює забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у здобутті освіти, вихованні культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов’язків

Згідно зі ст. 300 Цивільного кодексу України фізична особа має право на збереження своєї національної, культурної, релігійної, мовної самобутності, а також право на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Декларація прав національностей України розкриває сутність і зміст культурних прав особи через гарантування на державному рівні права створювати свої культурні центри, товариства, земляцтва, об’єднання, метою яких є діяльність щодо розвитку національної культури, проведення масових

заходів, сприяння створенню національних газет, журналів, видавництв, музеїв, художніх колективів, театрів, кіностудій.

Закон України “Про вищу освіту” спрямований на врегулювання суспільних відносин у галузі навчання, виховання, професійної підготовки громадян України [8].

Згідно з Указом Президента України “Про стратегію інтеграції України до Європейського Союзу” визначені основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом, у тому числі і культурного розвитку. Культурно-освітній напрям європейської інтеграції займає особливе місце та охоплює галузі середньої і вищої освіти, перепідготов-

ку кадрів, науку, культуру, мистецтво, технічну і технологічну сфери.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України “Про утворення Державної служби охорони культурної спадщини” від 30 березня 2002 р. № 446 передбачено утворення у складі Міністерства культури і мистецтв Державної служби охорони культурної спадщини як урядового органу державного управління, що діє відповідно до затвердженого Положення про його діяльність.

Таким чином, аналіз всього спектру культурних прав і свобод громадян України, що містяться у чинних національних та міжнародних нормативно-правових актах, свідчить про наявність у правовому просторі значних доробок щодо гарантування, захисту та охорони культурних прав і свобод людини та громадянина. На жаль, ще не відбувається їх повної реалізації у діяльності державних органів, громадських неурядових організацій та посадових осіб. Тому потрібні перспективні кроки щодо практичної реалізації правових положень і вимог, спрямованих на більш повне втілення культурних прав і свобод громадян України.

Література

1. Строган А. Ю. Культурні права особи в національних та міжнародних нормативно-правових актах: порівняльний аналіз // Економіка та держава. — 2008. — № 8. — С. 95—97.
2. Болотіна Н. Б. Соціальне законодавство України. Гендерна експертиза. — К.: Логос, 2001.
3. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. — К., 2000.
4. Шконда В. В., Кальянов А. В. Проблеми розвитку людського потенціалу на сучасному етапі. Монографія. — Донецьк: Донбас, 2012. — 211 с.
5. Більш ніж сусіди. Розширений Європейський Союз та Україна — нові відносини: Заключний звіт. — Варшава: Фонд ім. Стефана Баторія, К.: Міжнар. фонд “Відродження”, 2004. — 106 с.
6. Україна. Закони. Чинне законодавство України: За станом на 1 липня 2003 року / Уклад. Ю. П. Єлісовенко. — К.: Махаон, 2003. — 800 с.
7. Україна. Закони. Нове законодавство України / Уклад. Ю. П. Єлісовенко. — К.: Махаон, 2003. — 600 с.
8. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / В. И. Носков, А. В. Кальянов, О. В. Мирошниченко. — Донецьк: ООО “Лебедь”, 2002. — 288 с.

Досліджено зміст і структуру міжнародних та національних нормативно-правових актів, які регламентують культурні права і свободи громадян в українському суспільстві. Визначено співвідношення між чинними законодавчими та підзаконними нормативними актами в сучасному правовому просторі держави, показано необхідність більш повної практичної їх реалізації щодо втілення культурних прав і свобод у діяльність державних органів, громадських організацій та посадових осіб.

Исследованы содержание и структура международных и национальных нормативно-правовых актов, регламентирующих культурные права и свободы граждан в украинском обществе. Определено соотношение между действующими законодательными и подзаконными нормативными актами в современном правовом пространстве государства, показана необходимость более полной практической их реализации по воплощению культурных прав и свобод в деятельность государственных органов, общественных организаций и должностных лиц.

The content and structure of international and national normative and legislative acts which regulate cultural rights and freedoms of citizens in Ukrainian society are analyzed, correlation between legislation in force legal normative acts in modern legal state environment is determined, the necessity of their more full practical realization for implementation of cultural rights and freedoms in the activity of state bodies, social organizations and officials is revealed.

Надійшла 16 липня 2013 р.